

הסיד, ולא מכל הכף (ב"י י"ד צד ד"ה התוחב, וראה שו"ע שם, א שהביא את שתי הדעות).

**אִיזוּהוּ גְדִי מְקוּלָס** - 'מקולס' הוא תרגום של כובע נחושת, כיון שתולים את בני מעיו מעל ראשו [כדעת רבי עקיבא], והם נראים ככובע נחושת בראש גיבור (רש"י). ויש מפרשים, שתולה אותם בתנור חוצה לו בצידו, ואינם תלויים בשיפוד (רש"י לעיל נג, א ד"ה מקולסין; רמב"ם קרבן פסח ז, ג, ע"פ ביאור מראה הפנים על הירושלמי פסחים ז, א, וראה מהר"י קורקוס שם).

**דָּאָסוּר לְאָכּוֹל בְּלִילִי פֶסַח** במקום שלא נהגו לאכול צלי (רש"י), אבל במקום שנהגו לאכול צלי, מותר לאכול אפילו גדי שלם צלוי, וגדי שאינו שלם מותר בכל מקום (אור זרוע פסחים רל). ויש סוברים שגדי שלם צלוי אסור לאכול בכל מקום, ובמקום שלא נהגו לאכול צלי, אסור לאכול גם גדי צלוי שאינו שלם (רמב"ם חמץ ומצה ח, יא, וראה צ"ח ומנחת חינוך ז, טו שתמהו על רש"י). ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע א"ח תעו, א).

**בְּזִמְן הַזֶּה**, ונראה כאוכל קדשים בחוץ (רש"י), ומשמע מלשון הברייתא שרק בזמן הזה אסור לאכול גדי מקולס, כיון שיבואו לטעות שקדושת המקדש בטלה ומותר להקריב קדשים בכל מקום, אבל בזמן שביית המקדש קיים, מותר למי שאינו נמצא בירושלים לאכול בליל פסח גדי מקולס שאינו קרבן פסח, כיון שכולם יודעים שמקריבים קרבן פסח רק במקדש ולא במקום אחר, ולא יאמרו שהקריב קדשים בחוץ (פ"ג א"ח תעו משב"ז א אות ה; חתם סופר). ויש שפירש להיפך, שבזמן הבית ודאי אסור לצלות גדי מקולס, שיבואו לומר שאוכל קדשים בחוץ, והביריתא חידשה שאפילו בזמן הזה שאין קדשים, אסור לאכול גדי מקולס, שזאם יאמרו שמותר לאכול קדשים בחוץ (צ"ח).

**נֶחְתָּךְ מִמֶּנּוּ אֶבֶר יָכוֹ', אֵין זֶה גְדִי מְקוּלָס**, והדין לצלות את הפסח בשלימותו, הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר גם אם צלו אותו כשהוא חתוך (תוס', וראה שם שהביא כמה ראיות לזה), ויש סוברים שפסול גם בדיעבד (תוס' הרשב"א משאנן בשם הירושלמי ודבעת רש"י להלן עה, א ד"ה חתכו).

**הַי מוֹלִיִּיתָא שְׂרָאָא** - עופות [או בשר] הממולאים בבשר אחר בתוכם, מותר לצלות את שניהם יחד, אפילו אם מלחו אותם רק מליחה מועטת [כך שיעדין נשאר בהם דם הנפלט בשעת הצליה], כדין בשר לצליה שאינו צריך מליחה גמורה (ע"פ רש"י, וכו"ז ברמב"ם מאכלות אסורות ו, יב-יז). ויש סוברים, שבשר שצולים אותו אינו צריך מליחה כלל, כיון שהאש שואבת את כל הדם, וגם אם נשאר קצת דם בבשר מותר לאוכלו, שהרי דם איברים שלא פירש מותר באכילה (תוס'; טור י"ד עו). ■ להלכה, צלי אינו צריך מליחה (שו"ע י"ד עו, א). ויש סוברים שצריך קצת מליחה, והמנהג למולחו לפני הצליה (רמ"א שם, ב), אך אם אין לו מלח, יכול לצלותו בלי מליחה (יד יהודה שם פ' הקצר י).

**וְהָא קָא בְּלֵעַ דְּמָא**, הבשר החיצוני בולע את הדם שנמצא בבשר הפנימי (ע"פ רש"י ד"ה והא), אבל הבשר הפנימי אינו בולע את הדם שנמצא בבשר החיצוני, כיון שטבע האש למשוך אליה את הדם, ולכן הדם של הבשר החיצוני נמשך אל האש ולא אל הבשר הפנימי (פרי חדש י"ד עו, ב, ע"פ הרמ"א שם, א, אולם ראה רבינו דוד שתמה על רש"י). ויש סוברים שגם הבשר הפנימי בולע את הדם של הבשר החיצוני, ושאלת הגמ' היא על שניהם (רבינו דוד, וראה ש"ך שם, א).

**מִשְׁנֶה. נוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מַעֲיו לְתוֹכוֹ**, ואף שהכרעיים ובני המעינים אינם נצלים ממש על האש שהרי הם בתוך הבהמה, מכל מקום גם הם נחשבים צלויים, כשם שחתיכת בשר שמנה נחשבת כולה צלויה, אף שהחלק הפנימי שלה אינו נוגע באש. או שגזירת הכתוב היא לצלות את כולו כאחד אף שהחלק הפנימי אינו נצלה ממש על האש. ונפקא מינה באופן שצולה את הכרעיים ובני המעינים של קרבן פסח בתוך בהמת חולין אחרת, שלביאור הראשון הקרבן כשר, כיון שגם צליה שאינה על האש ממש נחשבת צליה, אבל לביאור השני הקרבן פסול, שהרי נאמרה הלכה לצלות את כולו כאחד (ירושלמי פסחים ז, א, ע"פ גירסת הפני משה וביאורו, אולם ראה ביאור הגר"ח קניבסקי שם, וראה עוד תוס' ר"ש משאנן).

**כִּמְיֵן בִּישּׁוּל הוּא זֶה** - שרעיו ובני מעיו מתבשלים בתוכם, כמו בתוך קדירה (רש"י), ורבי עקיבא סובר כרבי (לעיל מא, א) שאסור לצלות קרבן פסח ב'צלי קדר' [-בשר המתבשל בתוך קדירה ללא מים או שאר משקים, אלא בנוזלים הנפלטים ממנו עצמו], אולם לחכמים שסוברים שמוותר לצלות קרבן פסח ב'צלי קדר', מותר לצלות את כרעיו ובני מעיו בתוכם (יד דוד; אור חדש, אולם ראה שם שלדעת תוס' שם ד"ה איכא, אפשר לומר שרבי עקיבא סובר גם כחכמים). ויש שסובר, שהאסור לצלות את כרעיו ובני מעיו בתוכם, הוא מדרבנן משום שנראה כבישול, ואין בזה איסור מדאורייתא גם לרבי שסובר ש'צלי קדר' אסור מדאורייתא, כיון שהמים שנפלטם מהבשר, יוצאים החוצה דרך בית השחיטה [שנמצא כלפי מטה, ודם הבהמה זב דרכו החוצה, כמבואר בתוס' ד"ה כיצד], ורק ב'צלי קדר' אסור מדאורייתא, הואיל והבשר מתבשל בתוך סיר ואין למים להיכן לצאת (שפת אמת וכו"ז במאירי, וראה בשפת אמת שם, שמשום כך רש"י בחומש [שמות יב, ט] פירש כדעת רבי יוסי הגלילי שנותן את בני מעיו לתוכו, כיון שמדאורייתא גם רבי עקיבא מודה שמוותר).

**אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח לֹא עַל הַשִּׁפּוֹד וְלֹא עַל הָאֶסְקָלָא**, והמנשה הוצרכה לכתוב כן בפירוש, ואי אפשר ללמוד כן ממה שמבואר ברישא שצולים את הפסח על שיפוד של רימון, ומשמע מזה שאין צולים אותו על שאר דברים, כיון שהדין של הרישא הוא רק לכתחילה, ובדיעבד אם צלה את הפסח על שאר עצים כשר, אבל בסיפא התחדש, שאם צלה את הפסח על מיני מתכות, פסול אפילו בדיעבד (אור חדש, וראה מלאכת שלמה על המשניות).

**מַעֲשֵׂה קֶרֶן גְּמִלְיָאֵל שְׂאֵמֶר לְטִבֵּי עֲבָדוֹ יָכוֹ'**, ומוכח שגם לאחר חורבן הבית עדיין הקריבו קרבנות ציבור, שהרי רבן גמליאל היה לאחר חורבן הבית (שאלית יעב"ז א, פט, ע"פ תוס' ביצה כג, א ד"ה תליסר). ויש שפירש, שגדי זה לא היה קרבן פסח, אלא רבן גמליאל אכל גדי מקולס בליל פסח זכר לפסח [כמבואר במשנה בביצה (כב, ב)], שלדעתו עושים גדי מקולס בליל פסחים], ומחמת חביבותו קרא לו 'פסח' (רש"י ש).

**גְּמָרָא. כְּנָנְבָא כִּר שְׁתָּא דְלִית בִּיה קִיטְרִי**, אבל שאר אילנות יש בהם קשרים גם כשהם בני שנה (שפת אמת; כסא רחמים).

**זֶה חֵם מִקְצָתוֹ חֵם כּוֹלֵו**, ולכן אם הכניס כף מתכת חלבית לסיר בשירי או להיפך, צריך שיהיה בסיר פי ששים מכל הכף, ולא רק ממה שנכנס לסיר, שהרי במתכת חם מקצתו חם כולו, ואם כן הכף כולה פולטת לתוך הסיר. ויש סוברים, שצריך שיהיה בסיר פי ששים רק ממה שנכנס לסיר, ולא מכל הכף, כיון שאף שחם מקצתו חם כולו, מכל מקום אינו פולט אלא מהחלק שנמצא בתוך